

Az Ipolytarnóci Ősmaradványok Tanösvényein

Budapesttől 140 km-re található kontinensünk egyik legösszetettebb és látványosan kiépített ősmaradvány lelőhelye, az 510 hektáros Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Terület. (áttekintő térképek)

Érdeemes hát felkeresni, no nem most, hiszen a cikkírás idején már zárva van, a terület csak márciustól októberig látogatható. Ha a jövő évi márciusi ifjak felkerekednek, kellően készüljenek fel, a terület látványosságainak bejárása egy teljes napot igénybe vehet. De mielőtt a részletekre térnénk, nem árt tudni, hova is tartunk.

Az 1944-ben védetté nyilvánított világhírű természetvédelmi terület földtani örökségünk gyöngyszeme, egy 20 millió évvel ezelőtti vulkáni katasztrófa által elpusztított ősvilág páratlan gazdagságú lelőhelye. 1995-ben az összeurópai természeti örökség részének nyilvánították, Európa Diplomával tüntették ki és a terület világörökségi nevezése is folyamatban van.

Érdeemes hát felkeresni. De hogyan?

Budapestről Balssagyarmaton és Szécsényen át vonatozni is lehet a névadó Ipolytarnóc településig. (Remény szerint a Budapesttől - az Ipolytarnóctól csupán 12 km-re levő - Losoncig vezető vasúti szárnyvonal megmenekül a racionalizálásnak nevezett visszafejlesztéstől, az utasforgalom növekedése is segíthet megtartásában.)

A busz és vasúti pályaudvaroktól 2 km-es útszakasz vezet el a terület megújult fogadóépületéig.

A 2007-ben befejeződött „ ipolytarnóci ősvilági Pompeji turisztikai fejlesztése” című, ROP-1.1.1.-2004-11-0005/31 projekt révén a terület világszínvonalú interpretációs eszközökkel gazdagodott.

A projekt keretében átalakított Ősfenyő Belépő fogadóépületben kialakításra került egy „4D Motion Theatre” szimulációs terem, melyben nonstop ősvilági ipolytarnóci katasztrófa filmet vetítenek, megtekintése csak erős idegzetűeknek ajánlott. Hiteles, s egyben látványosan „hollywoodi” produkció. (fotók a mozirol)

A filmszínház mellett egy kiállítótér, egy konferenciaterem, egy ajándékbolt, valamint a turisták által önállóan kezelhető információs portálok fogadják a látogatókat. A megújult fogadóépület szimbolikus építészeti megoldásaival, újszerű megjelenésével önmagában is egyedi látványosságot kínál az ideérkező turistáknak. Az épület közlekedő folyosója a terület hírét világgá röpítő 20 millió éves, gigantikus kövesedett fa belső üregét példázza. (Fogadóépületi fotó)

Természetes dolog, hogy a famatuzsálem nyughelye befogadta az árván maradt, 8 millió éves bükkábrányi dödunokákat. A fogadóépület mellett, szabadtérben kerültek elhelyezésre a Bükkábrányból átmentett ősfenyők, melyek a sikeres átszállítás után tovább megőrző konzerválták és még a tél beállta előtt ideiglenes védőtető alá kerültek. (fotók a bükkábrányi fákról, szabadon, védősapkában és sátor alatt, téli álmodva)

Az 5 db ősfenyőből álló facsoportos elhelyezésük önmagában is megkapó látvány. A világszenzációt jelentő lelet-együttesre 2008 második felében kerül majd végleges fedél. A páratlan kihívást jelentő sikeres leletmentést a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium koordinálásával a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság végezte.

De még nem beszélhetünk múlt időben, a megőrző konzerválás folyamata még nem fejeződött be, 2008-ban folytatódni fog, a fatörzsek még ki nem száradt belső szerkezetének megerősítésére speciális összetételű kötőanyagot használnak, mely magyar termék.

Itt van hát a reklám helye: a Plastdur folyékony állapotban tejfehér vizes diszperzió, száradás után színtelen, a fa anyagával összemérhető keménységű anyaggá szilárdul. A polimert a szivacsos, jelentős mennyiségű vizet tartalmazó kéreg mögé, a fatestbe injektálják, ahol a sejtközi vízzel elegyedve a rostok felületéhez diffundál. A molekula mérete megakadályozza, hogy a sejtek belsejébe jusson. A felületre adszorbeálódott makromolekulák között a másodlagos kémiai kötések (hidrogénhidak) mellett, a térhálósító komponens hatására, elsődleges kémiai (kovalens) kötések alakulnak ki a vizes közegben is. A fatörzs belsejében 6-8 óra alatt szilárdul meg a ragasztóanyag, amely a víz teljes elpárolgása után is rögzíti a fa rostjait. A természetes száradás során a felszínre kijutott kolloid oldatból a víz hamar elpárolog, és a polimer molekulák vízálló, kemény, átlátszó filmet alkotnak a kéreg felületén.

A ragasztóanyag vízzel hígítható, nem tartalmaz egészségkárosító szerves oldószert, lágyítószert, vagy a fa anyagát károsító komponenst. A térhálósodást követően a ragasztó kémiai szerkezete nem változik, ezért öregedésre nem hajlamos. Penészgombák, a korhadás során keletkező savak nem károsítják. A modern technikában jól bevált műanyagok felhasználása a régészeti leletek megmentésére nem ismeretlen, de ősmaradványok tartósításában még nem alkalmazták.

Az ősfenyők tudományos feldolgozása a tudományos intézményeknél még folyamatban van. Az előzetes vizsgálatok alapján úgy tűnik, hogy az ősfenyők a *Taxodiaceae* családhoz tartoznak, de valószínűleg nem mocsárciprusok (*Taxodium distichum*), hanem tengerparti mamutfenyők (*Sequoia sempervirens*) voltak.

A bükkábrányi ősfenyők leletmentéséről készült audiovizuális anyag a fogadóépület információs terében márciustól lesz megtekinthető.

A Fogadóépület és a környékén kiépített pihenőhelyek képezik a tanösvény hálózat kiinduló- és végpontját, itt kezdődik a különleges időutazás.

De mielőtt a látogató rátérne a tanösvényekre, egy üzenet fogadja kilépés előtt.

*”Üdvözlünk Vándor, ki erre jársz,
tovatűnt lények honára találsz.*

Egy ősmaradvány nem csupán megkövesült darabja a múltnak, hanem része, részese is annak, ahová tartozott. Benne, a részben ott rejtezik az egész, csupán rá kell nyitni szemünk. Egy pálmalevél lenyomat mellett ott az erdő susogása és illata, egy cápa fog mögött életre kel a cápa, a tenger sós vizével és a véres harapással, hiszen együvé tartoznak. Ahol megtaláljuk a régmúlt maradványait, az ott az Ő nyughelyük.

Legyünk méltók e becses örökségre, tiszteljük hát a múltban a jövőt, és a mi nyugalunkat is méltósággal fogják Őrizni egykoron.

Az Ipolytarnóci Ősélőhelyen járva a látogató beavatást nyerhet abba a múltba, melynek szelleme ma is itt lengedez. Ha jól figyelünk: a mindent betemető vulkáni katasztrófa mögött ott az Ősi dzsungel zajongása, melynek tenger mosta partjait. Csatlakozzunk hozzá. Mossa hát le Magáról a jelenkor bajait, tegye félre a gondokat... vegyen mély levegőt, csak bátorság. Lépjen át a Beavatás küszöbén. Jó időutazást!

Ipolytarnóci Ősmaradványok”

Tanösvények

A terület túraúthálózata a geológiai tanösvényhez illeszkedő közetparki, biológiai és a kőszikla ösvényekből épül fel. Ez utóbbiak a nyitvatartási időn belül szabadon, túravezetés nélkül látogathatók. A tájékozódást magyar - angol nyelvű információk segítik.

(tanösvények áttekintő térképe)

Kőzetparki Ösvény

A fogadóépülettől a geológiai tanösvény bejáratáig egy 700 m-es útszakasz, a kőzetparki ösvény vezet el. Minden egyes lépése 15 ezer évvel visz közelebb a geológiai tanösvény bejáratánál levő rétegek korához. Az idő kerekét visszapörgető séta átéléséhez 2 millió évenkénti *tanúkövek* feliratai és az idősorba illeszkedő környékbeli kőzetminták nyújtanak segítséget.

Biológiai tanösvények

A Geológiai ösvény bejárata mellől induló és a Fogadóépületig vezető biológiai sétányok kellemes kikapcsolódás ígéréssel ismertetik a terület élővilágát. A 2 ill. 4 km hosszúságú erdei ösvényeket pihenőhelyek, kilátó és a helyi kőbányászok tájba simuló emlékhelyei színesítik. (Bejárásuk esős időben kevésbé ajánlott.)

Kőszikla ösvény

A Geológiai ösvénytől 100-re, a felső parkoló mellől induló és Botos árokig, majd a Fogadóépületig vezető 4 km hosszú Kőszikla ösvény vízmosások, tanyaromok, kőzetkibúvások és felhagyott kőbányák mentén vezet látogatóit. Kapaszkodós rész, főképp második szakasza nagyobb felkészültséget igényel, de megéri.

Geológiai ösvény

Egy ősi tenger, a Paratethys fenekétől - egy folyóparti, szubtrópusi esőerdő övezetén keresztül - a vulkánok tetejéig ívelő időutazás szakavatott túravezetésekén hívja látogatóit a történelem előtti múltba. A példásan akadálymentesített, 800 m hosszú körút utcai cipőben, esős időben is bonyodalom nélkül bejárható. A tanösvény kiállításai magyar-angol nyelvűek. Legfontosabb ősmaradványai a cápafogak, kövesedett fák, levéllenyomatok és az ősláti lábnyomok. A lábnyomos homokkővet két csarnok és egy védőpince rész mutatja be, a legújabb, folyamatban levő feltárások belső terét ideiglenes, faszervezetű épület védi.

A nagycsarnok kiállítása világszínvonalú, a terület ősmaradványai mellett az egyéb európai - és magyar lábnyomos lelőhelyek ismertetésére is kitér. Az egykori vegetációt egy ősnövény-sarok rekonstrukciója teszi szemléletessé, a lábnyomok alapján rekonstruált állatok pedig 3 dimenziós kivetítés segítségével elevenednek meg.

Túravezetések a geológiai ösvényen 2008-tól: III-XI. hónapokban szerda-vasárnap és ünnepnapokon, 9³⁰ - 15³⁰ között minden óra harminc perckor a geológiai tanösvény kapujától indulnak.

S ha már indulnak, induljunk el mi is. A legelső amivel találkozunk, a sekélytengeri üledékek.

Cápa fogas homokkő

A Paratethys - az egykori trópusi sekélytenger partszegélyi övezetében, 23 millió éve halmozódott fel az a homokkő, mely a geológiai tanösvény elején fogadja a látogatókat. Jellegzetes zöld színét a glaukonit ásvány 5%-ot meghaladó feldúsulása okozza, áthalmazott, régebbi korok kőzeteiből sodorták össze az alsó miocén áramlatok.

De más is összesodródott itt a partszegélyi környezetben, a cápafogaktól hemzsegő, és ráják, delfinek, tengeri tehének, krokodilok összemosott csontjait tartalmazó „cápa fogas réteg”.

A népi fantázia leleményes, az előkerült cápafogakat a helybéliek megkövesült madárnyelveknek nevezték el és ekként árusították is a területre vetődőknek, egészen a múlt

század közepéig. Szerencsére a védelem időben közbeszólt, a lelőhely megmaradt, feltárása pedig száz év után folytatódott. Legújabb feldolgozása 25 cápafajt mutatott ki az összerosott, áthalmazódott maradványokból. **(cápa fogas fotó)**

Ahogy haladunk tovább, jó ha figyelünk, mert lábnyomainkat hamarosan más nyomok is kísérik, sorozatban jönnek a különlegességek.

Ősállatok lábnyomai

A geológiai tanösvény középső szakaszán bukkan felszínre az a lábnyomos homokkő, melyen páratlan értékű pillanatfelvételek, ősszállati nyomok maradtak hátra. **(lábnyomos fotó)** Ez idáig, közel 2 ezer m² felületen, 11 gerinces állatfaj 3 ezer lábnyomát sikerült beazonosítani, de az ősrorszarvú, őz, szarvasfélék, ragadozók és madarak lábnyomai mellett egyéb nyomfossziliák is iszapba kövültek. Az ipolytarnóci rétegek előfordulása a világ egyik leggazdagabb komplex lábnyomos lelőhelye!

(lábnyomok rajza kép)

Madarak

Ornithotarnocia lambrechtii Kordos, 1985 (1)

Aviadactyla media Kordos, 1985 (2)

Tetraornithopedia tasnadii Kordos, 1985 (3)

Passeripeda ipolyensis Kordos, 1985 (4)

Emlősök

Bestiopeda maxima Kordos, 1985 (11)

Bestiopeda tarnocensis Vialov, 1985 (7)

Carnivoripeda nogradensis Kordos, 1985 (5)

Mustelipeda punctata Kordos, 1985 (6)

Rhinoceripeda tasnadyi Vialov, 1966 (10)

Megapecoripeda miocaenica Kordos, 1985 (8)

Pecoripeda hamori Vialov, 1986 (9)

Nem árt tudni, hogy a latin elnevezések nem az állatok nevei, mert végződéseik - a nyomfossziliák nevezéktanát követve - lábnyomokra utalnak. Így például a Bestiopeda név jelentése bestia, szörnyeteg lábnyoma. *(A párhuzamos nevezéktanát követve a filmsztárrá előlépett Tyrannosaurus lábnyomának tudományos neve Tyrannosauripus. A tradíció során kialakult gyakorlat magyarázata az, hogy ritka az olyan lelet együttes, ahol a lábnyom mellett ott van a csontváz is, de a pontos beazonosítás hiányában is nevet kell adni a leletnek, a nyomfosszília is kövület. De mi sem menekülhetünk, világunkban mindenki és minden be van sorolva.)*

A vulkáni katasztrófa

Az ipolytarnóci rétegeket fedő vulkáni anyag (Gyulakeszi Riolittufa) a tanösvény középső szakaszán jelenik meg, végig kísérve a lábnyomos homokkő kibúvását.

A vulkáni katasztrófát portufa szórás vezette be, melynek legalsó, sárgásbarnás, csíkozott rétege egyidejű nedvességkicsapódás kíséretében halmozódott fel az ősi felszínen, tufitos védőleple a legszebb növénylenyomatokat őrizte meg az utókornak.

Az őselőhelyet lavinaként betemető, riolittufa áradat később érkezett. Horzsaköves, szürkés anyagából feketés foltok, sávok sötétlenek ki. Az egykori növényzet faszenes töredékeit a forró vulkáni anyag ágyazta magába.

(szenesedett_ág_riolittufában fotó)

A tanösvény mentén található fatörzsek egymással párhuzamosan, KÉK irányban dőltek ki, jelezve az ártufa haladási irányát. Ugyanezt az irányt jelzik a földrengések által generált kisméretű iszapredők is. A vulkáni katasztrófa elpusztította az ősi Ipolytarnócot, de egyúttal lehetőséget adott arra, hogy maradványai átvészeljék az évmilliókat.

Az idők folyamán a riolittufából kiszivárgó kovasavas oldatok járták át az alsóbb rétegeket, kötőanyagot adva a lábnyomok homokkövének és a fatörzseknek egyaránt.

A vulkáni anyagon mért kormeghatározások pontosították a lábnyomok korát is, a legkorszerűbb radioizotópos mérések 17 millió évesnek mutatják azt, amit a jóval régebbi laboratóriumi vizsgálatok 20 millió évesnek gondoltak, de a döntő szó kimondása előtt még további mérések szükségesek.

Kövesedett fák

Ipolytarnóc nevét először a tövében 8m kerületű és közel 100 m hosszúságúra becsült óriási megkövesült fa tette híressé.

A Borókás árok két oldalát a XIX. század elején még kőhídként összekötő óriásfenyő kövesedett törzsének vizsgálatai a tudománytörténeti megismerés folyamatát szépen példázzák, a kovásodott fatörzs hányatott sorsa pedig veszélyeztetett természeti értékeink védelmének fontosságát hangsúlyozza.

A világ legnagyobb ismert, kövesedett pinus-féléjét (Pinuxylon tarnocziense) a Borókás-patak bontotta ki a vulkáni kőzetek halotti lepléből.

A helybeliek „Gyurtyánkő-lóczának” nevezték el, kövé válásáról varázslatos meséket szöttek. A fatörzs megkövesedését valójában a vulkáni rétegekből kioldódó, a fa anyagát átítató kovasav okozta.

A terület első tudományos vizsgálatai, ásatásai a fatörzs mellett, 1836-ban kezdődtek el Kubinyi Ferenc révén.

(Markó metszet a fatörzsről – 1840)

Az egykori óriásfenyő törzsének már csak 3 nagyobb töredékét láthatjuk eredeti helyzetében, nagy részét széthordták. Vastagabb törzsrészeit a pince boltozata, míg a lombkoronához tartozó vékonyabb részét a nagycsarnok épülete őrzi.

Az ősfenyő évgyűrűinek vizsgálatával az alsó miocén napfolttevékenység 7 éves ciklusváltozását mutatták ki a jelenlegi 11 éves periódussal szemben. Egy ősmaradvány megannyi titkot rejthet önmagában, csak meg kell fejteni.

Ami a tömegesen előkerült kövült famaradványok alapján még bizonyosnak mondható: egy megkövült erdő rejtezik a vulkáni képződmények alatt.

Levéllenymatok

A lábnyomos felszint növénymaradványok is tarkítják. Az innen és a közvetlen fedő portufából előkerült több, mint 15 ezer levéllenymat révén sikerült rekonstruálni az egykori vegetációt. **(levéllenymat fotó)** Az állatvilágnak trópusi-szubtrópusi esőerdő adott otthont. A csepegtető csúcsos levelek párás, háromezer mm-t is elérő csapadékos időjárást jeleznek. A többszintes erdőket páfrányok aljnövényzete mellett pálma, babér, magnólia, platán-félék uralták, míg óriási kimagasló fenyők őrizték a tájat.

A növénytakarót uralkodóan babérlevelűek alkották, mint például a *Magnolia mirabilis* (liliomfa). Számos babérféle is jelen volt, főként cserje méretű, mint a *Laurus princeps*, vagy az a tudományra új faj, amely Ipolytarnócról kapta a nevét (*Litsea ipolytarnocense*). Ezt az extrém babérlevelű flórát a nemzetközi szakirodalom külön csoportba sorolja, és „Florenkomplex Ipolytarnóc” néven tartja számon. Mindezek mellett még számos más ősi, ma már kihalt fajnak is szerepe volt a flórában, ilyenek: az *Engelhardia orsbergensis* (ősi diófaféle), *Platanus neptuni* (ősi platánféle), *Cyclocarya cyclocarpa* (ősi diófaféle), valamint egészen egzotikus növények is jelen vannak, mint például a *Schefflera gaudini* (ősi, trópusi borostyánféle). A pálmák közül egy legyezőpálma, a *Sabal major* és egy kúszópálma, a *Calamus noszkyi* játszott fontos szerepet. Ez utóbbi a liánszint kialakításában vett részt egy másik egyszikű növényvel, a *Smilax aspera*-val együtt. A flóra igen változatos, gazdag volt, és csaknem kivétel nélkül ősi, melegigényes, ún. palaeotrópusi elemek alkották.

Nagyon gazdag az ipolytarnóci lelet együttes. Nem csoda. Az elmúlt másfél évszázadban Magyarhon földtudósainak legjava kutatta Ipolytarnóc múltjának kincseit.

A világhírű őslénytani előfordulás tudományos vizsgálatai a kövesedett óriásfenyő kapcsán, Kubinyi Ferenc révén, 1836-ban kezdődtek el. A famatuzsálem mellett, 1900-ban fedezték fel a Selmechányi Akadémia tudósai az őslátnyi lábnyomokat, majd a fatörzset meglátogató Koch Antal 1903-ban a szomszédos vízmosás cápa fogas homokkővét is.

A kőfa legsérülékenyebb részei fölé 1860-ban emeltek egy védőboltozatot, mely a világ egyik első olyan védőépülete volt, melyet egy ősmaradvány helyszíni védelme érdekében hoztak létre.

Időközben a terület földtudományok művelőinek zarándokhelyévé vált, de kellő őrzés hiányában a népszerűsítés az őslénytani értékek vandál pusztítását, kirablását is előidézte.

Tasnádi Kubacska Andrásnak nagy szerepe volt abban, hogy a terület értékei megmeneküljenek a végső pusztulástól.

Ha a területet járjuk érdemes hát megemlékeznünk kutatóiról is. Elődeik után 2007-ben távozott az élők sorából Korpás László és Hámor Géza is. Vissza már nem jönnek, de amit hátrahagytak az él, maradandón beépült a terület tudománytörténetébe.

Ipolytarnóc nem csupán önmagában jelentős, zászlóvivője a legújabb környékbeli kezdeményezésnek.

A Nógrádi Geopark

Az Ipolytarnóci Ősmaradványok központi szerepével 2008 közepére várható a térség gazdag földtani és kulturális értékeit hálózatban összefogó, nemzetközi jelentőségű Nógrádi Geopark megalakulása.

A komoly szakmai és társadalmi támogatottságot is élvező, alulról jövő szlovák-magyar kezdeményezés a történelmi Nógrád Vármegye egy részét öleli fel. A geoturizmus révén páratlan, történelmi hagyományokat, tájat és közösségeket is újraegyesítő közös Nógrád Novohrad Geopark jöhet létre. **(geoparki térkép)**

Háttéranyag:

A geoparkok kialakításának rövid története:

Habár a földtani természetvédelmi törekvések évszázados múltra tekintenek vissza - *hazai példáink közül elég csak az Ipolytarnóci Ősmaradványokat megemlíteni, ahol már 1866-ban védőépületet emeltek egy óriási kövesedett fa legsérülékenyebb részének védelmére* - ezek országonként elkülönülten valósultak meg, nemzetközi összefogásukra a XX. század végéig nem került sor. A földtani örökségi területek nemzetközi hálózatának kialakítási igénye teljesen új keletű.

Európai sugallatra csak 1997-ben hirdette meg az UNESCO Földtudományi Tagozata a Geopark Programot. Eredetileg úgy gondolták, hogy a világörökségi nevezésen elbukott olyan földtani, őslénytani érdekeltségű védett területek számára hoznák létre a Geopark kategóriát, melyek az IUCN földtani szakértőinek sokszor vitatott szakvéleményei alapján nem érték el a *globálisan unikálisnak* nevezett követelményeket.

Mivel azonban az UNESCO döntéshozó szerve sem politikailag, sem financiálisan nem támogatta ezt a kezdeményezést, a globális geopark témát levették a napirendről.

A tarthatatlan helyzetet látva Európa önállóan lépett és 2000-ben 4 alapító taggal létrehozta az Európai Geopark Hálózatot, mely időközben robbanásszerű fejlődésen ment keresztül. A geopark fogalmát drasztikusan átalakítva egyfajta térségfejlesztési koncepciót hívtak életre, geoparkként olyan megfelelő nagyságú, gazdaságilag életképes területeket definiálva, ahol a földtani értékek vonzerején alapuló olyan környezetbarát idegenforgalom valósítható meg, mely a térség gazdasági felemelkedését elősegítheti.

Így a geopark integrálja a földtani értékek bemutatását a térségfejlesztéssel.

Egy geoparkon belül több védett földtani érték, geosite is jelen lehet, de ezek mellett a meglévő régészeti, biológiai, történeti és kulturális, stb. értékeket is ki kell hangsúlyozni, annak érdekében hogy a helyi lakosság bevonásával egy komplex geoturizmus gazdag kínálata valósulhasson meg.

Az olyan területek pedig, ahol nincs lakosság és csupán földtudományi jelentőséggel bírnak nem felelnek meg a geopark követelményeinek. A geoparkok kiterjedése több ezer km² lehet.

Az Európai Geoparkok Hálózata ez idáig rendkívül ügyesen menedzselte magát. Mivel 2004-ig csupán EU tagjai voltak sikerült külön INTERREG forrásokat szerezve nagyarányú fejlesztéseket végrehajtania, főként a földtani értékek interpretációja terén.

A siker sztorit látva az UNESCO is elmozdult a holtpontról és 2004-ben végre meghirdette a Globális Geopark Hálózat létrejöttét. Az UNESCO az Európai Geopark modellt adaptálta, elismerve annak úttörő szerepét.

A Nógrádi Geopark előzményei:

Az 1990-es évek végén a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság(BNPI) és a Cerova Vrchovina CHKO(Szlovákia) szakértő között felmerült egy közösen kialakítandó, földtani bemutatóhelyeket csigavonalban felfűző elképzelés gondolata. Ezt 2001-ben egy Phare CBC projekt (Geológiai tanulmányút a Cerova Vrchovina és a Karancs.- Medves Tájvédelmi Körzetek térségében) összeállítása követte.

2005-ben - a Salgótarjáni Kistérség kezdeményezésére, a Phare CBC Közös Kisprojekt Alapra benyújtott „ Nógrádi Geopark előkészítése a Salgótarjáni Kistérségben” című sikeres pályázat alapján - elkezdődtek a Nógrádi Geopark tervezésének magyarországi előkészületei, melynek folytatásaként a Magyarhoni Földtani Társulat a szlovák társszervekkel egyeztetve 2008 év elejéig elkészíti a leendő geopark részletes értékleltárát.

A Nógrádi Geopark értékei:

A lehatárolt magyarországi területen belül gazdag földtani értékek találhatók a 24 millió éves, alsó miocén sekélytengeri glaukonitos homokkőtől a holocén-pleisztocén keletkezésű szurdokokig. Egyes üledékes kőzetekben a középkor során barlanglakásokat vájtak (pl.:Kishartyán, Szentkút), vulkáni kürtök tetején középkori várak állnak, a kulturális értékek és a földtani formák szervesen összefonódnak.

Számos jelentős helyi védettségű földtani objektum mellett a világhírű ipolytarnóci őslénytani lelőhely Európa Diplomás természetvédelmi területe és több tájvédelmi körzet is a leendő geoparkon belül található. Az Ipoly folyó egy szakasza is a lehatároláson belül van, mely Európa Uniós védeltséget élvező NATURA2000 terület.

Kulturális értékekben is gazdag a terület. Régészeti szempontból a Pilinyi kultúra, a szécsényi középkori városság és a végvárrendszer, a néphagyományokat őrző helyszínek gazdag kínálatából a szentkúti búcsújáró hely, a palóc hagyományok, a színes néptánc kultúra, Hollókő Világörökségi Ófaluja és Kazár is kiemelhető. Új keletű, de szintén híres a Dalai láma által felszentelt Tari sztupa is a Kőrösi Csoma emlékházzal.

A leendő geoparkon belül már most is számos működő földtani bemutatóhely, tanösvény, rekultivált kőbánya található. A salgótarjáni Földalatti Bányamúzeum, a szécsényi Kubinyi Ferenc Múzeum, a hollókői, salgói és somoskői várak látványa már önmagukban is turisztikai vonzerőt jelentenek.

A Nógrádi Geopark szimbóluma:

A jelkép azt a Somoskői várat ábrázolja, melynek lábánál húzódik a trianoni országhatár, a vártorony csúcsánál megszakadó félköríves felírás is ezt jól sejteti. A vár a földtani múltból építkezik, bazaltsziklán áll, alatta a híres hajlott bazaltorgonák zuhatagja.

(geoparki logo kép hozzárendelése)

Az Ipolytarnóci Ősmaradványok várja látogatóit, az Ősvilági Pompeji nagy része még feltáratlan. Ha tanösvényeit járjuk, ki tudja, mi rejtezik még lábunk alatt! Hát óvatosan járjunk.

<http://ipolytarnoc.kvvm.hu/>

Szakirodalom:

Abel O., 1935,: Vorzeitliche Lebenspuren.- Jena, p.160-167.

Bartkó.L., 1985, Geology of Ipolytarnóc. Geologica Hungarica, Series Palaeontologica 44, 1—71.

Hably.L., 1985, Early Miocene plant fossils from Ipolytarnóc, N Hungary. Geologica Hungarica, Series Palaeontologica, 45, 73—255.

Hámor G., 1985, Geology of the Nógrád–Cserhát area, Geologica Hungarica, Series Geologica. 22, 1–307.

Kocsis L., 2007, Central Paratethyan shark fauna (Ipolytarnóc, Hungary), Geologica Carpathica, 58, 1, 27—40

Kordos L., 1985: Footprints in Lower Miocene sandstone at Ipolytarnóc, N Hungary. Geol. Hung., Ser. Palaeontologica 46, 257—415.

Pálfy J., Mundil R., Renneb P., Bernor R., Kordos L., and Gasparik M., 2007, U–Pb and ⁴⁰Ar/³⁹Ar dating of the Miocene fossil track site at Ipolytarnóc (Hungary) and its implications

Elsevier, Earth and Planetary Science Letters 258, 160–174

Tasnádi K. A., 1976,: Traces of Prehistoric Life in the Sandstone with Footprints at Ipolytarnóc Village (N Hungary).- Ann. Rep. Geol. Inst. Hung.,:77-94.

Tardy J. 2007,: Protecting geology in Central Europe: Novohrad-Nograd, a potential cross-border candidate .- Abstract. 7th European Geopark Network Open Conference, Ullapool.,:5.